

CRNA GORA

AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I POŠTANSKU DJELATNOST

Nacrt analize veleprodajnog tržišta trunk segmenata iznajmljenih linija

– Odgovori na komentare –

Nacrt Analize za veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija

– Odgovori na komentare –

br.	Originalni tekst iz Nacrta	Komentar Crnogorskog Telekom	Odgovor Agencije
1.	<p>S obzirom da je Agencija zaključila da na nivou maloprodaje tradicionalne digitalne iznajmljene linije i Ethernet iznajmljene linije pripadaju istom relevantnom tržištu, isto se može zaključiti i za veleprodajni nivo. Pored toga, na maloprodajnom tržištu je zaključeno da nije potrebno dijeliti relevantno tržište prema kapacitetima iznajmljenih linija, pa se isto može zaključiti i na nivou veleprodaje.</p>	<p>Agencija je takođe zaključila da „S obzirom na navedenu suštinsku razliku između usluga nacionalnih i međunarodnih iznajmljenih usluga, Agencija smatra da nije potrebno razmatrati njihovu cjenovnu zamjenljivost.“, kao i da „Na osnovu prethodno navedenog, Agencija ocjenjuje, s obzirom na funkcionalne karakteristike, da nacionalne i međunarodne iznajmljene linije ne predstavljaju supstitutivne usluge, odnosno ne predstavljaju sastavni dio istog maloprodajnog tržišta.“ Međutim, iz nekog razloga je to izostavljeno u ovoj konstataciji.</p>	<p>Komentar koji je dao Crnogorski Telekom ne odnosi se na tekst na koji je komentar referenciran, pa Agencija zadržava dati tekst.</p>
2.	<p>U skladu sa prethodno navedenim, Agencija je odredila da relevantno tržište trunk ili prenosnih segmenata iznajmljenih linija – veleprodajni nivo, u dimenziji usluga, pripadaju javno ponuđene usluge iznajmljenih linija koje se nude drugim operatorima, uključujući tradicionalne iznajmljenelinije i Ethernet iznajmljene linije, bez obzira na kapacitet prenosa i medijuma koji se koristi za prenos, čine sljedeće usluge:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Trunk segmenti iznajmljenih linija bez obzira na kapacitet, pri čemu se terminalne tačke nalaze na teritoriji različitih opština ili teritoriji različitih država; ● Ethernet linije bez obzira na kapacitet, pri čemu se terminalne tačke nalaze na teritoriji različitih opština ili teritoriji različitih država. 	<p>Definicija tržišta je kontradiktorna sa zaključcima donesenim prethodno u dokumentu.</p> <p>1) U 4.2.4 je zaključeno da nacionalne i međunarodne iznajmljene linije ne pripadaju istom tržištu</p> <p>2) Međunarodne iznajmljene linije se u smislu ovog dokumenta ne mogu smatrati niti djelovima iznajmljenih linija, jer obzirom na definiciju iz 4.3.1 drugi kraj linije mora biti na strani alternativnog operatora što ovdje nije slučaj.</p> <p>Dodatno, Definicija iznajmljenog voda kaže: „Iznajmljena linija označava pružanje usluge prenosnog kapaciteta između dvije terminalne tačke mreže...“ „Terminalni dio iznajmljene linije povezuje lokaciju operatora (ili njegove opreme) sa lokacijom krajnjeg korisnika. Trunk segment je kapacitet u prenosnom sistemu jezgra mreže (Core Network) operatora. “</p> <p>Zaključak o geografskoj dimenziji tržišta je: „relevantno tržište u geografskoj dimenziji čini cijela teritorija Crne Gore“.</p>	<p>Agencija ne prihvata prijedlog Crnogorskog Telekom za izmjenom definicije trunk segmenata iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou. Naime, i pored toga što je Crnogorski Telekom u svom komentaru ispravno naveo neke definicije koje se odnose na iznajmljene linije, njihovim pogrešnim tumačenjem je došao do pogrešnih zaključaka. S tim u vezi, Agencija smatra neophodnim da istakne sljedeće:</p> <p>– Agencija smatra da, na osnovu navedene definicije trunk segmenata iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou, kao i na osnovu definicije relevantnog tržišta u geografskoj dimenziji, u opseg ovog tržišta treba uključiti i trunk segmente iznajmljenih linija čije se terminalne tačke nalaze na teritoriji različitih država. Ova činjenica, naravno, ne obavezuje operatora da ponudi uslugu (iznajmljene linije) van opsega geografske dimenzije relevantnog tržišta, tj. van granica Crne Gore, kako Crnogorski Telekom navodi u svom</p>

Na osnovu ova dva zaključka Agencije, kao i na osnovu šematskog prikaza datog na str.17, nemoguće je uvrstiti vodove sa terminalnim tačkama na teritoriji različitih država u ovo tržište. Naime, ako bi to bio slučaj (posmatrano prema navedenom šematskom prikazu i prema datim definicijama koje su u skladu sa ZEK-om) terminalni segment voda bi bio dio voda od posljednjeg čvorišta prenosne mreže u Crnoj Gori do krajnje tačke voda u bilo kojoj zemlji!? Jasno je da navedeni dio voda nema ni tehničke ni bilo koje druge karakteristike terminalnog segmenta iznajmljenog voda. Trunk segment voda se završava u posljednjem čvorištu prenosne mreže u Crnoj Gori, a terminalni segment koji se na njega nastavlja može imati samo **krajnju tačku** u mreži unutar Crne Gore (u skladu sa analizom tog tržišta). U protivnom, to uopšte nije terminalni segment jer sebi sadrži još mnogo trunk segmenata, kao što ni kablovska konekcija sa inostranim operatorima na granici nije krajnja tačka voda. U suprotnom, bukvalno svaka tačka u nekom kablju bi se mogla proglasiti krajnjom tačkom voda. Dakle, definicija se mora ili promijeniti ili precizirati jer je u ovakvom obliku neodrživa uzevši u obzir sve konstatacije i definicije date u analizi ovog i analizi tržišta terminalnih segmenta voda.

Varijanta 1: Brisanjem dijela „ili teritoriji različitih država“. Varijanta 2: Dodavanjem teksta: „U situaciji kada se makar jedna terminalna tačka voda nalazi na teritoriji druge države, trunk segment u skladu sa ovim rješenjem završava varijantu, jer se obje u praksi svode na isto, tj. na obavezu da se pruži usluga trunk segmenta između čvorišta prenosne mreže u Crnoj Gori. Nastavak voda ka inostranstvu korisnik može da obezbjedi na više različitih tehničkih i komercijalnih načina, samostalno u posljednjem čvorištu prenosne mreže unutar teritorije Crne Gore. Za obezbjeđivanje dijela voda od završetka trunk segmenta na teritoriji Crne Gore do krajnje tačke voda u inostranstvu odgovoran je krajnji korisnik voda.“

komentar. Pored toga, Agencija se ne slaže sa tumačenjem koje je CT dao u primjeru navedenom u ovom komentaru. Naime, u skladu sa definicijom terminalnog segmenta iznajmljenih linija, proizilazi da dio iznajmljene linije koji ide van teritorije jedne opštine predstavlja trunk segment iznajmljene linije. U skladu sa tim, iznajmljena linija koja ide van granica Crne Gore, svakako izlazi van granica opštine, pa samim tim sadrži i trunk segment na teritoriji Crne Gore. Lokacija terminalne tačke ovakve iznajmljene linije, kao i tehnologija povezivanja van Crne Gore, nijesu predmet ove analize niti obaveza koje ima operator sa značajnom tržišnom snagom.

– Prvi prijedlog Crnogorskog Telekoma za preformulacijom ove tačke nije prihvatljiv za Agenciju, jer po mišljenju Agencije svi trunk segmenti iznajmljenih linija na nivou veleprodaje koje pruža operator sa značajnom tržišnom snagom treba da budu tretirani na isti način, što ne bi bio slučaj prihvatanjem prijedloga CT kojim bi se na drugaciji način tretirali trunk segmenti iznajmljenih linija na nivou veleprodaje za iznajmljene linije koje idu van Crne Gore.

– Druga varijanta, koju predlaže CT, takođe, nije prihvatljiva za Agenciju jer suštinski znači isto što i prva varijanta, a kao što je i CT naveo u svom komentaru.

Predlažemo prvu varijantu, jer se obje u praksi svode na isto, tj. na obavezu da se pruži usluga trunk segmenta između čvorišta prenosne mreže u Crnoj Gori. Nastavak voda ka inostranstvu korisnik može da obezbjedi na više različitih tehničkih i komercijalnih načina, samostalno ili u saradnji sa operatorom pružaoцем relevantne usluge. Osim navedenih suštinskih razloga, korekcija je nužna i iz formalnih razloga jer se ne može zahtjevati da operator putem referentne ponude nudi bilo kakvu vrstu garancije kvaliteta za vod čiji dio nije u njegovoj nadležnosti.

Pored ovog uporedna praksa je pokazala da su regulatori iz okruženja zaključujući iste stvari analizirajući suspsstitutivnost. „Zaključno HAKOM smatra kako s obzirom na funkcionalnu zamjenjivost usluga, odnosno na različite potrebe krajnjeg korisnika za uslugom nacionalnih i međunarodnih iznajmljenih vodova, navedene usluge ne mogu biti dio istog maloprodajnog tržišta“ (Analiza tržišta veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova nekonkurentne relecije, HAKOM novembar 2011. str.32) utvrđivali relevantna tržišta tako da se terminalne tačke nalaze unutar granica zemlje: " HAKOM je utvrdio da se mjerodavno tržište prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova sastoji od sljedećih usluga:

- usluge veleprodajnog iznajmljenog voda,
- usluge dijela veleprodajnog iznajmljenog voda, i
- usluge iznajmljenog voda koju operatori pružaju za vlastite potrebe,

u dijelu koji se odnosi na prijenosni segment, neovisno o tome radi li se o vodovima putem Ethernet prijenosne tehnologije, IP/MPLS tehnologije, xWDM prijenosne tehnologije ili o tradicionalnim digitalnim vodovima, i to bez obzira na prijenosni kapacitet pojedinog iznajmljenog voda i prijenosni medij, **pri čemu se krajnje točke iznajmljenog voda nalaze unutar područja Republike Hrvatske.**" RATEL sa druge strane u svojoj Analizi iz 2011. godine uopšte ne razmatra supstitutivnost nacionalnih i međ. iznajmljenih vodova.

<p>3.</p>	<p>5. TEST TRI KRITERIJUMA</p> <p>Preporuka Evropske komisije iz februara 2003. godine sadržala je 18 tržišta koja su bila podložna prethodnoj regulaciji, što znači da je Evropska komisija zaključila da su na relevantnim tržištima istovremeno zadovoljena tri kriterijuma (Test tri kriterijuma), te na taj način utvrdila da su relevantna tržišta podložna prethodnoj regulaciji u većini zemalja Evropske Unije.</p> <p>Prethodna Preporuka o relevantnim tržištima izmijenjena je na način da umjesto 18 relevantnih tržišta, postoji 7 relevantnih tržišta koja su podložna prethodnoj regulaciji. Tržišta koja više nijesu sastavni dio važeće Preporuke o relevantnim tržištima, nacionalna regulatorna tijela i dalje mogu regulisati, ali na način da dokažu da su na tim tržištima istovremeno zadovoljena tri kriterijuma (Test tri kriterijuma).</p>	<p>U preporuci jasno stoji da "The main indicators to be considered when assessing the first and second criteria are similar to those examined as part of a forward-looking market analysis, in particular, indicators of barriers to entry in the absence of regulation, (including the extent sunk costs), market structure, market performance and market dynamics, including indicators such as market shares and trends, market prices and trends, and the extent and coverage of competing networks or infrastructures" što znači da kod sprovođenja testa 3 kriterijuma treba koristiti forward-looking pristup pri čemu u analizu treba uključiti tržišne i cjenovne trendove. Naročito kod drugog dinamičkog kriterijuma gdje treba posmatrati da li tržište teži efikasnoj konkurenciji u određenom vremenskom periodu. Čak i ukoliko određeno tržište karakterišu visoke barijere za ulazak, ostale strukturne karakteristike tržišta mogu značiti da tržište teži efikasnoj konkurenciji u relevantnom vremenskom horizontu. Dakle trebalo bi uzeti u obzir i razvoj tržišta i tehnološki razvoj itd. Nasuprot tome, Agencija se u analizi koristi podacima o tržišnom udjelu za posljednje 3 godine i na osnovu toga izvlači zaključke o ispunjenosti kriterijuma.</p> <p>Koliko je ovo tržište relevantno, pokazuje najbolje činjenica da u periodu od prethodne analize do danas Crnogorski Telekom nije primio nijedan zahtjev za pružanjem ove usluge.</p>	<p>Agencija je prihvatila primjedbu Crnogorskog Telekoma i preformulisala zaključak kod podkriterijuma - tržišno učešće na način da glasi:</p> <p>"Obradom prikupljenih podataka, a uzimajući u obzir definiciju relevantnog tržišta, EKIP zaključuje da su tržišni udjeli Crnogorskog Telekoma i po broju trunk segmenata iznajmljenih linija i po kapacitetu trunk segmenata iznajmljenih linija bili u prethodnom trogodišnjem periodu veoma visoki, što upućuje na zaključak da će se takva tržišna struktura zadržati i u relevantnom razdoblju za procjenu drugog kriterijuma, a to je period od naredne tri godine, shodno članu 64, stav 4 ZEK-a."</p> <p>Ovakvo stanovište, <u>na kojem Agencija i dalje ostaje</u>, je dodatno potvrđeno od strane Agencije za zaštitu konkurencije, tj. dobijeno je pozitivno mišljenje na Testove tri kriterijuma sprovedenim na relevantnim tržištima (dopis 02-54/4 od 10.06.2015.)</p>
<p>4.</p>	<p>5.1 Prvi kriterijum: Prisutnost visokih i trajnih prepreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode</p>	<p>Smatramo da Agencija uopšte nije obavila test prvog kriterijuma na odgovarajući način, odnosno nije obavila test prvog kriterijuma za tržište koje je odabrala da testira.</p> <p>Nakon što je utvrdila obim i geografske dimenzije relevantnog tržišta (veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija) Agencija je morala da konstatuje da trenutno to tržište u Crnoj Gori ne postoji (ili barem da izuzme Crnogorski Telekom iz dalje analize, budući da CT trenutno nema nijednog klijenta ove relevantne usluge).</p> <p>Dalje, predmet testa treba da bude analiza postojanja</p>	<p>Isti komentar Crnogorski Telekom je imao i u javnom konsultativnom postupku povodom sprovedenog Testa tri kriterijuma na ovom relevantnom tržištu, te je odgovor Agencije ponovljen kako slijedi:</p> <p>Agencija se ne slaže sa konstatacijom Crnogorskog Telekoma da nije obavila test prvog kriterijuma na odgovarajući način. S obzirom da CT nije dao konkretne primjedbe Agencija ostatak teksta neće mijenjati.</p> <p>Kako je u predloženom tekstu Analize</p>

		<p>strukturnih prepreka da neko od provajdera ove usluge na maloprodajnom nivou, neki potpuno novi provajder na tržištu, počne da pruža usluge na veleprodajnom nivou. Umjesto toga, Agencija cijelo vrijeme analizira prepreke ulaska novih provajdera na maloprodajno tržište što uopšte nije tema ovog testa.</p>	<p>navedeno Agencija je zaključila: „<i>da sa aspekta tražnje, usluga iznajmljenih linija koju operatori pružaju za sopstvene potrebe (eng. self supply), odnosno svojim krajnjim korisnicima, pripada relevantnom tržištu u dimenziji usluga.</i>” Dakle, ne stoji konstatacija Crnogorskog Telekom da veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija ne postoji odnosno da Crnogorski Telekom ne pruža ovu vrstu usluge. (Po analogiji ne postoji ni tržište Razvezane lokalne petlje i Širokopojsnog pristupa Internetu pošto CT takođe nije imao zahtjeve, a ta tržišta evidentno postoje.)</p>
5.	<p>a) nadzor nad infrastrukturom, koji predstavlja visoku prepreku razvoju infrastrukturne konkurencije</p> <p>Crnogorski Telekom ima sopstvenu prenosnu (transportnu) mrežu preko koje se, između ostalih, obezbjeđuje i pružanje usluge trunk segmenata iznajmljenih linija. Razvoj i izgradnja sopstvene prenosne mreže zahtijeva velika ulaganja, što za operatore koji tek ulaze na tržište nije poslovno efikasna i brza opcija.</p>	<p>Čak i kada govorimo o testu sprovedenom na maloprodajnom tržištu trunk segmenta, konstatacije Agencije da postoje prepreke ulaska na tržište jer CT posjeduje sopstvenu pristupnu mrežu ne stoje, budući da svi operatori koji pružaju ovu uslugu imaju dovoljne kapacitete da pružaju ovu uslugu koja je po definiciji usluga iznajmljenih vodova između različitih opština u Crnoj Gori, i nije vezana za pristupnu mrežu.</p> <p>Dakle, zaključak povodom prvog testa je sljedeći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija u Crnoj Gori ne postoji - Agencija testira prepreke za ulazak na maloprodajno tržište, a ne na veleprodajno <p>Agencija kao argument uzima pristupne vodove koji imaju značaja samo kad se testira terminalni segment, a ne trunk segment iznajmljenih vodova. Značajnim trunk kapacitetima raspolažu svi relevantni operatori u Crnoj Gori.</p>	<p>Agencija ne prihvata predlog izmijena teksta kako je to predložio Crnogorski Telekom iz razloga što:</p> <p>Operatori Telenor i Mtel posjeduju prenosne mreže koje se baziraju na radio relejnim vezama, dok Crnogorski Telekom posjeduje prenosne mreže bazirane na optici i one se sa aspekta kapaciteta i pokrivenosti teritorije ne mogu upoređivati. Crnogorski Telekom ima prenosnu (transportnu) mrežu koja se zasniva na kablovima sa optičkim vlaknima, sa implementiranim servisima i koja je u funkciji već 10–15 godina. Ostali operatori su tek 2014. godine počeli da implementiraju prenosne sisteme preko optičkih kablova koji su bazirani na ugovorima o zakupu <i>dark fiber</i>-a.</p>
6.	<p>Stoga, uzimajući u obzir geografsku rasprostranjenost prenosne (mrežne) infrastrukture Crnogorskog Telekom, te činjenicu da je ista građena tokom dugog perioda, odnosno u periodu, kako je već navedeno, kada je Crnogorski Telekom bio javno preduzeće kao i u sljedećem periodu kada je uživao ekskluzivna prava, repliciranje</p>	<p>Kao što je već komentarisano potrebnom infrastrukturom za pružanje navedene usluge raspolažu i drugi operatori. Pri tome operator Telenor i to od 2013.godine što spada u razmatrani period, za ovu svrhu može da ponudi kapacitete na gotovo svim relacijama na kojima to može i Crnogorski Telekom,</p>	<p>Agencija ne osporava činjenicu da i drugi operatori posjeduju infrastrukturu za pružanje relevantnih usluga. Međutim, kao što je Agencija u tekstu Analize konstatovala, geografska rasprostranjenost prenosne mrežne infrastrukture Crnogorskog</p>

	prenosne (mrežne) infrastrukture Crnogorskog Telekoma za pružanje veleprodajne usluge trunk segmenata iznajmljivih linija nije ekonomski opravdano.	dok operator MTel uvezivanjem postojeće Fibernetove infrastrukture sa infrastrukturom koju uzima u zakup od CGES može da ponudi kapacitete i na relacijama koje ostale dvije kompanije nisu u mogućnosti, tako da ne stoji ovaj zaključak te predlažemo njegovo brisanje.	Telekom-a je i dalje argument za donošenje zaključka o prisustvu strukturnih barijera uvođenju konkurencije.
7.	Iz svega prethodno navedenog, Agencija zaključuje kako postoje visoke prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije.	Iz gore navedenog ovaj zaključak je pogrešan i predlažemo njegovo brisanje.	Odgovor je isti za prethodni komentar.
8.	Crnogorski Telekom je vertikalno integrisani operator, odnosno operator koji djeluje i na maloprodajnom i na veleprodajnom tržištu.	Crnogorski Telekom, opet, ne pruža ovu uslugu na veleprodajnom nivou jer je niko nije ni tražio. Svi veliki operatori u Crnoj Gori (naročito mobilni) imaju približno iste trunk kapacitete kao i Telekom jednako pružaju usluge na veleprodajnom i na maloprodajnom nivou.	<p>Agencija ne prihvata komentar Crnogorskog Telekoma.</p> <p>Kako je u predloženom tekstu Analize navedeno Agencija je zaključila: „<i>da sa aspekta tražnje, usluga iznajmljenih linija koju operatori pružaju za sopstvene potrebe (eng. self supply), odnosno svojim krajnjim korisnicima, pripada relevantnom tržištu u dimenziji usluga.</i>” Dakle, ne stoji konstatacija Crnogorskog Telekoma da veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija ne postoji odnosno da Crnogorski Telekom ne pruža ovu vrstu usluge. (Po analogiji ne postoji ni tržište Razvezane lokalne petlje i Širokopojasnog pristupa Internetu pošto CT takođe nije imao zahtjeve a ta tržišta evidentno postoje.)</p> <p>Operatori Telenor i Mtel posjeduju prenosne mreže koje se baziraju na radio relejnim vezama dok Crnogorski Telekom posjeduje prenosne mreže bazirane na optici i one se sa aspekta kapaciteta i pokrivenosti teritorije ne mogu upoređivati. Crnogorski Telekom ima prenosnu (transportnu) mrežu koja se zasniva na kablovima sa optičkim vlaknima, sa implementiranim servisima i koja je u funkciji već 10–15 godina. Ostali operatori su tek krajem 2014. godine počeli da implementiraju prenosne sisteme preko optičkih kablova koji su bazirani na ugovorima o zakupu <i>dark fiber-a</i>.</p>
9.	Naime, Crnogorski Telekom, kao bivši monopolista, predstavlja vrlo snažno i prepoznatljivo tržišno ime (eng. brand) koje je poznato	Opet se analiziraju krajnji korisnici maloprodajne usluge što ovdje nije relevantno. I drugi operatori koji	Agencija nije komentarisala krajnje korisnike i maloprodajni nivo, jer se predmetni test

	gotovo svim krajnjim korisnicima i koji u slučaju sličnih maloprodajnih cijena koje nude ostali operatori na tržištu nemaju potrebu za promjenom operatora.	već imaju mogućnost pružanja ovih usluga (Telenor i Mtel) su vrlo prepoznatljivog brenda.	odnosi na veleprodajno tržište. Konstatcija Crnogorskog Telekomu samo potvrđuje da je CT vertikalno intergrisani operator koji posluje i na veleprodajnom i na maloprodajnom tržištu
10.	<p>5.1.3. Zaključak o prvom kriterijumu</p> <p>Na osnovu svih činjenica iznesenih u prvom kriterijumu, Agencija zaključuje kako na veleprodajnom tržištu trunk segmenata iznajmljenih linija postoje strukturne prepreke ulaska na tržište. S druge strane, na istom tržištu ne postoje pravne ili regulatorne prepreke ulaska na tržište.</p> <p><u><i>U skladu s navedenim Agencija zaključuje da je prvi kriterijum zadovoljen.</i></u></p>	<p>Veleprodajno tržište trenutno ne postoji. Svi veliki operatori u Crnoj Gori mogu odmah i bez ikakvih dodatnih ulaganja (dakle bez prepreka) da otpočnu sa pružanjem veleprodajne usluge iznajmljivanja trunk segmenata iznajmljenih linija.</p> <p>Po nama je evidentno da prvi kriterijum nije zadovoljen.</p> <p>U skladu sa prethodnim komentatom Crnogorskog Telekomu , zaključak je prvi kriterijum nije zadovoljen , jer na ovom tržištu već postoji efikasna konkurencija sa svim preduslovima za njen dalji razvoj.</p> <p>Smatramo da postoje brojni razlozi da Agencija prihvati ovaj komentar, između ostalog i rukovodeći se argumentima i razlozima koje je sama koristila tokom postupka testa tri kriterijuma za veleprodajno tržište prenosa i emisije radiodifuznih signala.</p>	<p>Ovakvo stanovište <u>na kojem Agencija i dalje ostaje</u> je dodatno potvrđeno od strane Agencije za zaštitu konkurencije, tj. dobijeno je pozitivno mišljenje na Testove tri kriterijuma sprovedenim na relevantnim tržištima (dopis 02-54/4 od 10.06.2015.)</p>
11.	<p>Obradom prikupljenih podataka, a uzimajući u obzir definiciju relevantnog tržišta, Agencija zaključuje da su tržišni udjeli Crnogorskog Telekomu i po broju trunk segmenata iznajmljenih linija i po kapacitetu trunk segmenata iznajmljenih linija bili u prethodnom periodu veoma visoki, što upućuje na zaključak da će se takva tržišna struktura zadržati i u relevantnom razdoblju za procjenu drugog kriterijuma, a to je period od naredne tri godine, shodno članu 64 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama.</p>	<p>Ovdje nije jasno koji su podaci obrađivani. Naime, Telekom nema korisnike iznajmljenih linija u okviru različitih opština – na nivou veleprodaje, kako je i dostavljeno u Upitniku.</p> <p>Jedini podaci koji su mogli biti obrađeni na osnovu dostavljenog Upitnika Telekomu, odnose se na iznajmljene linije u okviru različitih opština na nivou maloprodaje i broja međunarodnih vodova.</p> <p>U prvom stavu ovog člana Agencija kaze: “U svrhu procjene značajne tržišne snage operatora, EKIP će izračunati tržišno učešće na tržištu trunk segmenata iznajmljenih linija- veleprodajni nivo i tumačiti ga u skladu sa Smjernicama Evropske komisije o relevantnim tržištima”.</p> <p>Nasuprot rečenom, zaključci donešeni na osnovu ovakve obrade podataka ne mogu biti relevantni za analizu ovog relevantnog trzista.</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Crnogorskog Telekomu.</p> <p>Kako je u predloženom tekstu Analize navedeno Agencija je zaključila: „<i>da sa aspekta tražnje, usluga iznajmljenih linija koju operatori pružaju za sopstvene potrebe (eng. self supply), odnosno svojim krajnjim korisnicima, pripada relevantnom tržištu u dimenziji usluga.</i>” Dakle, ne stoji konstatcija Crnogorskog Telekomu da veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija ne postoji odnosno da Crnogorski Telekom ne pruža ovu vrstu usluge.</p>

<p>12.</p>	<p>c) nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije</p> <p>Navedeni podkriterijum je isti kao kod prvog kriterijuma, a jedina razlika je u činjenici da je u drugom kriterijumu navedeno potrebno posmatrati kao potencijalnu prepreku da tržište teži efikasnoj konkurenciji.</p>	<p>Ovdje zaista nije jasno zašto Agencija istrajava na ovakvim konstatacijama, čak i poslije 7 godina od liberalizacije tržišta. Operatori koji ne raspolazu svojom lokalnom pristupom infrastrukturom mogu po veoma niskim cijenama koje je odredila Agencija, a koje ne pokrivaju ni osnovne troškove CT-a, zakupiti djelove kablovske infrastrukture Crnogorskog Telekom, tako da bez značajnih ulaganja mogu realizovati pristupnu mrežu u svojoj režiji. Pored toga, noviji aranžmani, kao što je primjer zakupa infrastrukture Crnogorskog Elektroprenosa od strane Mtela (oko 600 km optičke mreže), koja se može koristiti za pružanje usluge trunk segmenata iznajmljenih linija ili bilo kojih drugih servisa, imaju za rezultat ublažavanje ili potpuno uklanjanje postojanja visokih prepreka ulasku na predmetno relevantno tržište. Na osnovu navedenog može se zaključiti da operatori javnih elektronskih komunikacionih usluga koji nude pristup svojim kapacitetima drugim operatorima za potrebe pružanje usluge trunk segmenata iznajmljenih linija, doprinose uklanjanju visokih prepreka razvoju infrastrukturne konkurencije, odnosno ulasku na relevantno tržište.</p> <p>Iz navedenog proizilazi zaključak da ovo tržište teži razvoju efikasne konkurencije u određenom budućem vremenu, odnosno da drugi kriterijum nije ispunjen.</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Crnogorskog Telekom iz razloga što se isti ne odnosi na posmatrano tržište. U Analizi je Agencija obrađivala podatke za prethodne tri godine (2012., 2013. i 2014. godinu) tako da predmet Analize nijesu mogli biti aranžmani koji su tek u najavi i nijesu realizovani do kraja 2014.godine.</p>
<p>13.</p>	<p><u><i>U skladu sa navedenim Agencija zaključuje da je drugi kriterijum zadovoljen.</i></u></p>	<p>U skladu sa prethodnim komentarom Crnogorskog Telekom, odnosno sa onim što je pokazala praksa, zaključak je drugi kriterijum nije zadovoljen, jer na ovom tržištu već postoji efikasna konkurencija sa svim preduslovima za njen dalji razvoj.</p> <p>Smatramo da postoje brojni razlozi da Agencija prihvati ovaj komentar, između ostalog i rukovodeći se argumentima i razlozima koje je sama koristila tokom istog ovog postupka testa tri kriterijuma za veleprodajno tržište prenosa i emisije radiodifuznih signala.</p>	<p>Crnogorski Telekom u svom komentaru ističe ocjenu da drugi kriterijum u slučaju predmetnog veleprodajnog tržišta nije zadovoljen, te da se Agencija trebala rukovoditi argumentima i razlozima koje je koristila u razmatranju drugog kriterijuma Testa na Veleprodajnom tržištu prenosa i emisije radiodifuznih signala. S tim u vezi, Agencija ocjenjuje nužnim ukazati da na ovim tržištima postoje značajne razlike koje se odnose na stepen razvoja konkurentnosti i</p>

			dinamike tržišta. Na veleprodajnom tržištu prenosa i emisije radiodifuznih signala se, za razliku od Veleprodajnog tržišta trunk segmenata iznajmljenih linija, dešavaju značajne promjene, kada su u pitanju konkurentske platforme. takođe, prelazak sa analogne na digitalnu platformu predstavlja podstrek za konkurenciju među platformama što ukazuje da je dinamika tržišta takva da tržište teži efikasnijoj konkurenciji tj. da drugi kriterijum nije ispunjen.
14.	<p>5.1.3. Zaključak o trećem kriterijumu</p> <p>Na osnovu svih činjenica iznesenih u trećem kriterijumu, Agencija zaključuje da za veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija propisi o zaštiti konkurencije odnosno ex post regulacija ne omogućavaju na odgovarajući način otklanjanje nedostataka na tržištu.</p>	<p>Smatramo da je ovaj zaključak ne stoji jer je kaznena politika propisana Zakonom o zaštiti konkurencije izuzetno efikasan mehanizam i bez obzira sto po svojoj prirodi jeste ex post regulacija u suštini itekako predstavlja ex ante regulaciju jer preventivno djeluje.</p>	<p>Agencija smatra da je u tekstu koji se odnosi na treći kriterijum na jasan način objasnila razliku između mehanizama ex-ante i ex-post regulacije, na osnovu čega je izvela zaključak da ex-post regulacija ne omogućava na odgovarajući način otklanjanje tržišnih nedostataka, tako da i dalje postoji potreba za primjenom ex-ante regulacije.</p> <p>Agencija ocjenjuje da regulatorne ex ante obaveze mogu biti efikasnije nego ex post sankcije da se spriječe poremećaji na tržištu i na taj način obezbijedi konkurentna tržišna utakmica. Nadalje, regulatorna obaveza pristupa infrastrukturi se ne može nametnuti mjerama koje proističu iz Zakona o zaštiti konkurencije.</p> <p>Ovakvo stanovište na kojem Agencija i dalje ostaje je dodatno potvrđeno od strane Agencije za zaštitu konkurencije, tj. dobijeno je pozitivno mišljenje na Testove tri kriterijuma sprovedenim na relevantnim tržištima (dopis 02-54/4 od 10.06.2015.)</p>
15.	<p><u>U skladu sa navedenim Agencija zaključuje da je treći kriterijum zadovoljen.</u></p>	<p>Zaključak ne stoji prema prethodnom komentaru.</p>	<p>Agencija ostaje pri stavu iz prethodnog odgovora.</p>
16.	<p>5.4 Zaključak Agencije da je relevantno tržište podložno ex</p>	<p>Na osnovu prethodno datih komentara Crnogorski Telekom tvrdi da u sprovođenju testa tri kriterijuma</p>	<p>Agencija ostaje pri stavu da je veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija podložno prethodnoj (ex ante) regulaciji i to iz</p>

	<i>ante regulaciji</i>	Agencija nije dokazala ispunjenost prva dva kriterijuma, te stoga nije ni mogla donijeti ovakav zaključak ozbirom da je neohodno kumulativno ispunjenje tri kriterijuma. Shodno tome nijesu ni ispunjeni uslovi za pristupanju postupku analize ovog tržišta.	razloga što je zadovoljen Test tri kriterijuma shodno članu 65 Zakona o elektronskim komunikacijama.																								
17.	<p>Procentualno učešće Crnogorskog Telekomu u 2012. 2013. i 2014. godini</p> <table border="1" data-bbox="248 432 920 708"> <thead> <tr> <th></th> <th>2012.</th> <th>2013.</th> <th>2014.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Crnogorski Telekom</td> <td>83.33%</td> <td>75.00%</td> <td>57.58%</td> </tr> <tr> <td>Fibernet</td> <td>10.00%</td> <td>11.76%</td> <td>19.19%</td> </tr> <tr> <td>Mtel</td> <td>6.67%</td> <td>4.41%</td> <td>4.04%</td> </tr> <tr> <td>Telenor</td> <td>0.00%</td> <td>5.88%</td> <td>15.15%</td> </tr> <tr> <td>MNNews</td> <td>0.00%</td> <td>2.94%</td> <td>4.04%</td> </tr> </tbody> </table>		2012.	2013.	2014.	Crnogorski Telekom	83.33%	75.00%	57.58%	Fibernet	10.00%	11.76%	19.19%	Mtel	6.67%	4.41%	4.04%	Telenor	0.00%	5.88%	15.15%	MNNews	0.00%	2.94%	4.04%	Crnogorski Telekom u relevantom periodu nije imao korisnika trunk segmenta - veleprodajni nivo. Nije jasno na osnovu kojih podataka su izračunati ovi tržišni udjeli. Ukoliko se misli uzimajući definiciju tržišta koju je dala Agencija, na međunarodne vodove ovakva računica ne može biti validna iz razloga što međ vodovi ne mogu pripadati istom tržištu sa nacionalnim., što je ranije komentarisano, a takođe je i sama Agencija konstatovala.	<p>Agencija ne prihvata komentar Crnogorskog Telekomu.</p> <p>Kako je u predloženom tekstu Analize navedeno Agencija je zaključila: „<i>da sa aspekta tražnje, usluga iznajmljenih linija koju operatori pružaju za sopstvene potrebe (eng. self supply), odnosno svojim krajnjim korisnicima, pripada relevantnom tržištu u dimenziji usluga.</i>” Dakle, ne stoji konstatacija Crnogorskog Telekomu da veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija ne postoji odnosno da Crnogorski Telekom ne pruža ovu vrstu usluge.</p> <p>Agencija je tržišno učešće navedenih operatora računala na isti način polazeći od definicije relevantnog tržišta i prema broju iznajmljenih trunk linija.</p>
	2012.	2013.	2014.																								
Crnogorski Telekom	83.33%	75.00%	57.58%																								
Fibernet	10.00%	11.76%	19.19%																								
Mtel	6.67%	4.41%	4.04%																								
Telenor	0.00%	5.88%	15.15%																								
MNNews	0.00%	2.94%	4.04%																								
18.	Razlog ovog smanjenja leži u činjenici da ostali operatoti nude usluge ovog relevantnog tržišta i to iznajmljene linije između teritorija različitih opština u Crnoj Gori ili kao međunarodne iznajmljene linije.	Kao što je ranije komentarisano međunarodne linije ne predstavljaju sastavni dio tržišta.	Agencija je već odgovorila u odgovoru na komentar Crnogorskog Telekom-a br.2.																								
19.	Što se pokrivenosti na nacionalnom nivou tiče nju nema ni MNNews.	<p>http://www.telenor.me/cg/O-Telenoru/Media-centar/Saopstenja-za-javnost-2014/Telenor-kupio-100-odsto-akcija-MNNEWS-a</p> <p>Kao što je poznato Telenor je u decembru 2014 kupio 100% akcija MNNEWSa (http://www.telenor.me/cg/O-Telenoru/Media-centar/Saopstenja-za-javnost-2014/Telenor-kupio-100-odsto-akcija-MNNEWS-a).</p> <p>Stoga, kombinacijom infrastrukture Telenora i MNNEWSa dobija se vrlo respektabilna mreža pomoću koje mogu da se pružaju usluge na nacionalnom nivou, tako da ovaj zaključak ne stoji.</p>	Agencija ne prihvata komentar Crnogorskog Telekomu. U Analizi je Agencija obrađivala podatke za prethodne tri godine (2012., 2013. i 2014. godinu) tako da predmet Analize nijesu mogli biti aranžmani koji su tek u najavi i nijesu realizovani do kraja 2014.godine.																								

20.	Agencija na osnovu navedenog zaključuje da tržišni udjeli Crnogorskog Telekomu veoma visoki.	Tržišni udjel CT-a na ovom tržištu je 0% obzirom da CT nema korisnika ove usluge.	Agencija je definisala relevantno tržište i prvim krugom analize, kada je odredila opseg usluga koji spadaju u relevantno tržište i a na osnovu toga utvrdila tržišna učešća svih operatora koji nude ovu relevantnu uslugu.
21.	6.3 Ekonomija obima i ekonomija širine	Obzirom da zaključak o tržišnom udjelu CT donešen u 6.2 nije ispravan jer nije rađen na tržištu koje je predmet analize, kao što je ranije komentarisano, smatramo da bi dalja analiza u ovoj tački morala uključiti i ostala tri posmatrana operatora kako bi ista bila validna.	Agencija ne prihvata komentar Crnogorskog Telekomu. Odgovor je sadržan u odgovorima na prethodne komentare.
22.	6.4. Stepen vertikalne integracije	Obzirom da zaključak o tržišnom udjelu CT donešen u 6.2 nije ispravan jer nije rađen na tržištu koje je predmet analize, kao što je ranije komentarisano, smatramo da bi dalja analiza u ovoj tački morala uključiti i ostala tri posmatrana operatora kako bi ista bila validna.	
23.	6.5. Ograničenje povećanja kapaciteta – kontrola infrastrukture čiji se obim ne može lako udvostručiti	Obzirom da zaključak o tržišnom udjelu CT donešen u 6.2 nije ispravan jer nije rađen na tržištu koje je predmet analize, kao što je ranije komentarisano, smatramo da bi dalja analiza u ovoj tački morala uključiti i ostala tri posmatrana operatora kako bi ista bila validna.	
24.	Za razliku od drugih operatora, koji svoje prenosne mreže grade na ograničenim teritorijama, Crnogorski Telekom ima izgrađenu prenosnu mrežu na cijeloj teritoriji Crne Gore.	Ranije je pokazano da i drugi operatori imaju nacionalnu pokrivenost.	Crnogorski Telekom ima prenosnu (transportnu) mrežu koja se zasniva na kablovima sa optičkim vlaknima, sa implementiranim servisima i koja je u funkciji već 10–15 godina. Ostali operatori su tek 2014. godine počeli da implementiraju prenosne sisteme preko optičkih kablova koji su bazirani na ugovorima o zakupu <i>dark fiber</i> -a.
25.	Iz prethodno navedenog proizilazi da Crnogorski Telekom kontroliše infrastrukturu kod koje postoje velike prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije, pri čemu se to stanje neće mijenjati u vremenskom razdoblju na koje se odnosi ova analiza.	Ovakvom konstatacijom se ne uvažava stvarnost. Ona dakle nije ispravna ni u sadašnjem trenutku, a pogotovo u periodu do slijedeće Analize, jer kao što je ranije navedeno već postoje operatori koji posjeduju infrastrukturu na nacionalnom nivou.	Agencija je u prethodnom odgovoru dala objašnjenje.
26.	Navedena praksa je moguća u situaciji kada na tržištu postoji više operatora koji nude ili su u mogućnosti nuditi istu uslugu i koji imaju veliku bazu korisnika, što na analiziranom relevantnom tržištu	Postoje takvi operatori kao što je ranije komentarisano.	

	u Crnoj Gori nije slučaj.		
27.	Agencija je zaključila da je Crnogorski Telekom a.d. Podgorica operator sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu trunk segmenata iznajmljenih linija – veleprodajni nivo, i da rezultati analize po ostalim kriterijuma ne mogu uticati na već donijeti zaključak.	CT smatra da je analiza sprovedena na osnovu pogrešno interpretirane definicije tržišta i shodno tome pogrešno interpretiranih podataka dostavljenih Upitnikom, i kao takva ne može biti validna.	Crnogorski Telekom po pitanju komentara na definiciju tržišta navodi ispravne definicije koje se odnose na iznajmljene linije, ali njihovim pogrešnim tumačenjem dolazi do pogrešnih zaključaka. Agencija ostaje pri stavu da je definicija tržišta pravilno interpretirana, te je i samim tim analiza validna.
28.	S obzirom da Crnogorski Telekom posjeduje prenosnu mrežu i prateću infrastrukturu koju, u periodu na koji se odnosi analiza, nije lako replicirati, potrebno da se Crnogorskom Telekomu nametne obaveza omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja, kako bi mu se onemogućilo prenošenje značajne tržišne snage na maloprodajni nivo.	Ranije je pokazano da sličnu, ako ne i rasprostranjeniju prenosnu mrežu posjeduju i još dva operatora, pa nametanje ovakve mjere samo Crnogorskom Telekomu je diskriminatorna mjera koja nije saglasna sa odredbom člana 70 stav 3 Zakona o elektronskim komunikacijama jer je po svemu što se moglo zaključiti i što je Crnogorski Telekom dokazao u ovom konsultativnom procesu, Agencija, na osnovu ponovnog postupka analize tržišta, nije mogla odrediti Crnogorski Telekom kao operatora sa značajnom tržišnom snagom na ovom relevantnom tržištu.	Crnogorski Telekom ima prenosnu (transportnu) mrežu koja se zasniva na kablovima sa optičkim vlaknima, sa implementiranim servisima i koja je u funkciji već 10–15 godina. Ostali operatori su tek 2014. godine počeli da implementiraju prenosne sisteme preko optičkih kablova koji su bazirani na ugovorima o zakupu <i>dark fiber</i> -a.
29.	S obzirom da su ovom preporukom dati rokovi realizacije za iznajmljene linije kapaciteta od 64 kb/s – 34 Mb/s, rokovi za ostale kapacitete treba da budu rokovi koje Crnogorski Telekom trenutno nudi u svojoj Referentnoj ponudi terminalnog i „trunk“ segmenta iznajmljenih linija Crnogorskog Telekoma.	Trenutno samo postoji ponuda terminalnog segmenta, zbog poznate situacije sa presudama nadležnog suda donijetih na osnovu tužbi Crnogorskog Telekoma.	Rješenjem Agencije broj 01-3633/3 od 19.07. 2012 godine operator Crnogorski Telekom A.D. je određen kao operator sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu „Veleprodajno tržište trunk segmenata iznajmljenih linija“ i nametnute su mu obaveza omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja, obaveza obezbjeđivanja jednakog tretmana – nediskriminatornost, obaveza obezbjeđivanja preglednosti – referentna interkonekciona ponuda, obaveza odvajanja računovodstvenih evidencija i obaveza nadzora cijena i troškovnog računovodstva. Na predmetno Rješenje Crnogorski Telekom A.D. je uložio žalbu Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije, a kasnije, na rješenje Ministarstva, kojim je odbijena žalba Crnogorskog Telekoma i potvrđeno Rješenje Agencije, Crnogorski Telekom je uložio tužbu

			<p>Upravnom sudu Crne Gore. Upravni sud je poništio rješenje Ministarstva i vratio predmet na ponovni postupak. Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, postupajući po primjedbama Upravnog Suda, je poništilo Rješenje Agencije broj 01-3633/3 od 19.07. 2012 godine i naložilo da Agencija u ponovnom postupku ispravi procesne greške tj. postupi u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku i naznakama iz presude Upravnog suda.</p> <p>Agencija je u ponovnom postupku donijela Rješenje br:0102-3633/10 od 29.10.2013. godine na koje Crnogorski Telekom nije izjavio žalbu Ministarstvu , te je ono postalo pravosnažno.</p>
30.	Operatori koji nemaju kompletno razvijenu infrastrukturu za pružanje usluge iznajmljenih linija, mogu ući na maloprodajno tržište samo na osnovu zakupa linija kod Crnogorskog Telekoma.	Kao što je ranije komentarisano, ovo je moguće uraditi kod još dva operatora u Crnoj Gori.	Agencija je više puta dala odgovor na ovaj komentar Crnogorskog Telekoma.
31.	Crnogorski Telekom će, novu Referentnu ponudu trunk segmenata iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou, objaviti na svojoj internet stranici u roku od 90 dana od dana donošenja rješenja.	CT predlaže da se, nakon obavljanja validne analize, kao opcija dopuni postojeća ponuda terminalnog segmenta kako bi uključila i trunk segmente.	Agencija prihvata predlog Crnogorskog Telekoma da se nakon obavljanja Analize kao opcija dopuni postojeća ponuda terminalnog segmenta kako bi uključila i trunk segmente.
32.	Agencija ocjenjuje da bi tada bio otežan ulazak alternativnih operatora na ovo tržište, a takođe i smanjena efikasnost konkurencije na drugim tržištima.	Kao što je već istaknuto Agencije bi morala uvažavati stvarnost jer su drugi operatori već prisutni na ovom tržištu, kako u posmatranom periodu, a za očekivati je da će tako biti i u relevantnom periodu do iduće analize relevantnog tržišta.	Agencija je već odgovorila na ovaj komentar Crnogorskog Telekoma.